

Tartu ülikooli

Botaanika aed.

A

349814X

ARTU ÜLIKOO LI
RAAMATUKOGU

ARHIIVKOGU

Tartu ülikooli botaanika- aed.

Ülikooli juures olevad botaanika-aiad on enamasti ehitatud üliõpilastele kasutamiseks botaaniliste teadmiste käsitamisel, kuid peale oma otsekohe ülesande on nad ka rahvale vaatamise väärtiseks kohaks, kus näha mõndagi, mida ei näe alati oma lähemas ümbruses. Iseäranis tähtsad on selle poolest kasvuhooned.

Tartu botaanika-aias on neli kasvuhoonet, kus igas ühes omapärased taimed. Esimene, n. n. k ü l m h o o n e on juwel enamasti tühi, sest siin olevad taimed viiakse peaaegu kõik välja vabas loodusesse, kus neid lõunapoolse aiaväli ääres näha võib. Sellepärast võib kasvuhoonete vaatlust algada teise kasvuhoonega ¹⁾.

Palmimaja,

nõnda nimetatute teist kasvuhoonet, on kõige suurem ja toredam. Sisse minnes paistavad meile kohe silma laialehised b a n a n i d (*Musa sapientum* L.), tähelepanemiseväärne oma kiire ja kõrge kasvu poolest. Söödava kurgitaolise vilja pärast kasvatatakse seda taime troopika-maades suuremal hulgal (ka siin valmib vilja wähest). Pehmet kõrswilja kõrretaalisel tüvel

1) Kirjelduse kokkuseadmisel on tarwitatud muu seas ka aia direktori prof. J. Bucholtzi käsikirjalist tööd botaanika-aias üle, mis ilmub tulewal kewadel.

(õigem: lehtede tupid) on kimp ilusaid lehti, mis nende kodumaal enamasti tormidest ja vihmast lõhestunud ja purustunud. Seintel tugib nõõrile wäändum *dioscorea* (*Dioscorea*), millel allakaswawad kartuli- taolised mugulased, batatid, millest walmistatakse söögiks jahu, jams'i. Banaanipuude taga kaswab odalehine meloonipuu (*Carica hastifolia*), mille mahl sisaldab kautshukki; puu koosseis on pehme, nii et taskunooga võib jämeda puu maha lõigata. Taganurgas seisab vähem wiigipuu (*Ficus Carica L.*) 3—5-hõlmaliste lehtedega. Wastu waheseina on bambusepilliroog (*Bambusa arundi nacea*) kõige kõrgem kõrstaim, mida meil peaaesjalikult õngeritwadena ja keppidena nähtud.

Peale tähendatud taimede on selles osas weel mõned palmid. Seinaäärjel lamal kaswab mitmes potis *kääbuspalmi* (*Chamaerops humilis L.*), ainus palm, mis Euroopas metjistnult kaswab. Hispaanias ja Itaalias esineb see puhmastaim umbrohuna, ajades wälja juurest 15—20 wõsu. Jalgte ääres asub wana Hiina warjupalm (*Livistona chinensis R. Br.*)

Siin on ka Hiina lehtpalm (*Trachycarpus excelsa Wendl.*); selle taimetüwi ümber olewatest karwadest punuwad hiinlased matte, pörandawaipu jne.

Teises ja kolmandamas osas on peaaesjalikult palmid. Troopika maades on palm tähtsam taim, andes pärismaalasele kdit, mis temal eluülespidamiseks tarwis. Tema ümber on koondunud muinasjutud, mis ülistawad teda. Teises osas näeme suure Kanari *dattipalmi* (*Phoenix canariensis hort.*), mis oma kodumaa Kanari jaarte ja Aafrika elanikkudele toitu annab juuremal määral söödawa wiljana. Kaswuhoones on ta aga ilusam taim. Tema lähedal on ka lehwikpalm (*Sabal umbraculiferum hort*) Kesk-Ameerikast, mille toredad lehwiku-

taolised lehed on kaetud finika vahakorruga, kõrvaldades selle läbi vihmapiiskade mõju. Nis palm on siin ka Austraalia w a r j u = p a l m (Livistona australis Mart). Suuremate palmide all on vähemad mägi = p a l m i d (Chamaedorea elatior), mille paari tsentimeetri jämedusest tüvist leppisid valmistatakse. Siin kasvab ka madal palm Carludowica palmata, mille lehtede kiud materjali annavad „panama“ küberate valmistamiseks.

Wälisseinapoolsel lamal on mitmed palmiseltid lõunapalm (Kentia, Howea) j. t.] Siin on ka humitaw tulus p a n d a a n (Pandanus utilis Bery), mille saagteravad lehed alt üksteise sisse kaswanult korgitõmbajana tõusevad; ümberkukkumise eest kaitsuvad teda tugijuured. Tema lihaw wili ja seemned on söödawad, kuna lehtedega kaetakse telke ja urtsikuid.

Ulewal kõrgemal alusel wastu põhjapoolset seina paistab rahu-palm (Cycas revoluta Thunb), mille tähtsiriklast järist saagotangu valmistatakse, kuna lehed palmipärgadeks tarwitatakse.

Wiimases osas leiame veel tuttawaid palme, mis laiuvad keskel ja lamal. Pea-tähelepanel on siin pöördunud f i l o = d e n d r i t e (Monstera deliciosa Liebm.) peale, mis mööda seinu üles ronivad. Kaswades Ameerika troopilistes ürgmetšades, ronivad nad mööda puid üles, otsides walgust ja soojust, mis tarwitik nende kaswule.

Tihti wõib siin ka filodendroni wilja tähele panna, mis tõlwikuna kasvab lehtede wahel, ümbritsetud omapärase tohuga. Wili on söödaw, kuid tal on sees palju oblikahapu-kaltsiumi nõelu (raffide), mis juud wõivad wigastada. Seda taimet nimetatakse walesti filodendriks. Päril filodender (Philodendron aculeatum Kunth.)

kaswab teises osas seinal terwete punakate lehtedega.

Tagaseinal ronivad müüripeale filodendri weel üks wiigipuu (Ficus ladicans Desf.) (wähemad lehed) ja harilik pipar (Piper nigrum L.) (suuremad lehed), mille kuwatatud marju igauks on näinud pere-naiste maitseainete karpides. Waheseina ääres seisawad mõned maduliiliad (Dracaena), mis oma kodumaal väga wanaks ja jämedaks kaswawad; siin leidub weel tsetroopia (Cecropia peltata L.), mille tüwepõõnjustes sipelgad elawad, süües taimelehtede kaenas olemaid n. n. Mülleri teri, ning kaitstes taime teiste häwitawate putukate eest. Puud nimetatakse selles sipelgasarmastajaks. Maniolipuu (Jatropha Janipha L.), mille juurtes palju tähtsist, annab Brasiilia elanikule jahu, k a s j a w i, millest leiba küpsatakse.

Glutainedena on siin ja seal lamabel rohthiilia (Chlorophytum), naise juuksed (Isolepis gracilis), juudihabe (Zebrina pendula) jne.

Käpaliste maja,

kaswahoone nr. 5, on aia läänepoolse müüri lähedal. Sisse minnes tundub suurem palawus, sest siin kaswawad kõige õrnemad troopika taimed. Sht on täis niiskust, nagu troopika ürgmetstadeski.

Juba nimi näitab, misjuguiseid taimi siit peab otsima. Peaaegu igal pool ripuwad lae all mitmesugused käpalised (Orchidaceae). Oma kodumaal kaswawad need taimed septi- süütidena teistel taimedel, ajades omi juuri puukoore pragudesse, kuhu kogunud wähe mulda wõi mädanenud lehti; sellepärast on püütud käpaliste pottidele anda seda wälismust, mida wõiks tähele panna ka troopika metsas. Niiskuse alalhoidmiseks on neil omapäraseid mahutid, s. o. mugulataolised warremoodustused, kobekoelised õhujuured jne.

Suurem jagu kääpalisi õitsevad väga toredasti (Botaanika aias õitsevad kääpalised võrdlemisi harva, sest siinne wesi ei ole küllalt soodne nende kasvatamiseks). Välimise seinä ääres lamal on mõned meie maa kääpalised, millel mugulad enamasti maa sees. Kuldking (*Cypripedium calceolus* L.) paistab õitse ajal oma kollakarwa kingataolise õiega silma.

Wäikeste weebasseini kohal laiub laialeheline sõnajalg kiwiimarate perekonnast (*Polypodium aureum* L.). Smara taga seisab putukasööja taim (*Nepenthes*), mille kannutaolisse lehemoodustusse sattunud putukad taim toiduks tarvitab. Basseini kohal ripub huwitaw põdrasarwe sõnajalg (*Platycerium alicorne* Desf.), mis puu peal kasvades lehtaolise osaga juured pealt kinni katab, et õhukeses mulla korras rohkem niiskust alles hoida.

Edasi on rühmadena soowõhaliste (*Araaceae*) sugukonnast *Anthurium*'id suurte samestiste lehtedega, wärwiltised tõlmikud paistavad kahwatanud tohludest välja. Wiimases rühmas näeme suhkruroogu (*Saccharum officinale* L.); üks õlipuu liik *Olea fragrans* L., mille lõhnawaid õisi pannakse tee hulka, jaades siis n. n. õieteed.

Seinääärjel lamal kasvavad mitmesugused sõnajalad, selaginellad, millest üks liik ka Hageri ümbruses kasvab. Ettepoole tulles seisawad bromeeliad, mille lehed kuulmes nii lähedal üksteisele, et wee kinni peawad; siit weekarikast wõtab taim omale jsemise pinnaga kasvamiseks tarwiliku niiskuse.

Peaaegu keskkojal on wäändum kannatuse lill (*Passiflora coerulea* L.). Sel taimel on ilusad õied. Peale korraliste kroonlehtede on tal veel peenlehine abikroon, mille keskel wiis tõlmikat ja emas kolme juudmega.

TARTU ÜLIKOOLI

RAAMATUKOGU

Ex bibl. univ. Tartu

Umber 17. aastaja kessel seletas jesuiit Ferrari, et punaste täppidega abikroon tähendab Kristuse krooni, 5 tolmutat — 5 haava ja 3 emakasjuudet 3 naela, millega Sunastaja risti löödi; kolmehölmene leht on odaots, millega Snnistegija külge haam pisteti. Sellest tuli siis ka nimi kannatuse lll. Et taim nagu püha oli, tarvitas noorem kristlik kunst passifloora wändumate tüwide kujutusi tihti altari piltide raami ilustusteks.

Edasi leiame häbeliku mimoosi (*Mimosa pudica* L.), mis oma sulglehed kokku tõmbab, kui neid puudutatakse või äritatakse. Siin on ka n. n. telegraafi taim (*Desmodium gyrans* D. C.), mis tarwiliku soojuste (25° C.) juures alati oma lehti liigutab; iseäranis tähelepandavalt sünnib see kahe väikese lehe juures, mis suurema lehe alusel. Sawadel on ümberringi taimi, mille lehtede wärwirikkus mitmekesine (begooniad, *Strobilanthes*, *Ledenbergia* jt.). Siin on ka puuwilla põõsas (*Gossypium herbaceum* L. jt.), mille wili igaihele tuttam. Kessel postil ümber on wanill (*Vanilla planifolia* Andr.), mille kaunataolist wilja tarwitatakse pärast ümbertöötamist maitseainena. Keskmise lawa otsas on wäänkaskw Anamirta cocculus, mille seemnetega indulased kalu püüawad: need wisatakse wette, kus nad kalu oma kihwtise ollusega uimastawad, ja weepinane lerkides võib kalu kergesti püüda. Teisel pool lawa on kohwipuu (*Coffea arabica* L.), mille wiljal üleilmiline kuulsus. Seinal wäänleb paaternõster-hernes (*Abrus precatoria*), nimetatud sellepärast nii, et tema ilusad wilja, mille üks ots helepunane, teine süsimust, katoliiklased omal ajal „roosikrantšiks“ tarwitasid. Seeme on kihwtine (Ubrin). Mõned kummipuud seisawad ka siin läheduses.

Ukse kõrwal on weel ilusa suurte ümarmarguste lehtedega *Coccoloba pubescens* L.

mille warju inimene wihma ajal julgesti minna wõib; siin on ka muu seas kaneelipuu (*Cinnamomum*), mille koort kaneelina tarwitatakse. Wäikestes akwaariumides leidub riis (*Oryza sativa*), üks papüüruse-taoline taim (*Cyperus alternifolius* L.) ja wesifõnajalg (*Salvinia*), kattes roheline korrana peaaegu terve mee pinna. Suures põrandas olewas basseinis wõib näha kilpkonna.

Raktuste maja,

n. n. lohus, on sellepoolest huvitaw, et siin troopika kuiva kõrbe taimestikku wõime waadelda. Enamasti kõik taimed on siin paksulehised wõi isesuguse ehitusega (sukulent-taimed). Nende lehed on kas olasteks muutunud, kusjuures lehtede aset täidab tüwi (raktused), wõi on kaetud maha korruga (*Sclerophyllum* agaamid); mõnede lehed on tihti üksteise lähedal (*Crassula*). Kõik selleks moodustunud et takistada suuremat niiskuse wäljaauramist.

Juba kasvahoone ees näeme pottides hulga agaame, mille kodumaa enamasti Kesk-Ameerika (agaamide lähedal kasvawad liiliapuu (*Cordyline*) ja täakliilia (*Yucca*). Agaamide kohta kõneldakse, et nad õitsewad 100 aasta sees üks kord. Tõelikult on agaasi nii, et nad kodumaal kasvades 6—10 aasta jooksul, kasvahoones aga 50—60 aasta kestes korra õitsewad ja siis hääbuvad. Pärismaalased Meksikos ei lasse agaami õitseda, waid lõikawad õiewarre ära, uuristades puu sisse katlataolise augu. Sellesse kogub suhkrurikas taimemahl; käärimise teel saadakse mahlast rahwuslikku jooki, mida nimetatakse „pulque“.

Mittmed liigid agaame on ka kasvahoones, kuid siin on tähelepandawad iseäranis raktused, mis oma wälimise kuju poolest nimetatakse tiibraktuseks (*Phyllocactus*), leht-raktuseks (*Opuntia*), siibraktuseks (*Echinocac-*

tus), näsataktusjeks (Mammilaria) jne. Nõik nad on taetud asteldega, nagu suurem osa teisi kuiviku taimi, kaitsekõ loomade vastu. Õitsemad faktused ilufate punaste, lillade jne. õitega, kuid mõni öökuninganna (Cereus) õitseb nii ilusti et suurtes linnades tema õitsemist ajalehes teatatakse. Beht-faktuse (Opuntia) peal elutsemad kilptäid, kes kosheniili valmistavad, millest kallid wärwifid saadakse, iseäranis karmiini.

Kaktuste järele tulewad aalod (Aloe) (aaloe salw) ja keskmisel lamal teised sukulendid, kus mõnel paksub lehed (Cotyledon, Othonna, Sedum jne.), teised nagu pununud pael (Crassula), kuusekäbi (Haworthia), torutaolised (Mesembryanthemum), tõlwataolised (Gasteria) jne. Tagapool kasvavad kõrged liilialised (Dasylirion jt.).

Suwel on palawus siin tihti üle 30° C., ja siis saab ettekujutuse Meksiko kõrwetest.

Botaanika aias.

Huwitufeta ei ole ka botaanika aias jalutamine ja rühmade ning jaoskondade tähelepanemine.

Waadelda on siin palju. Peale puude, mis igale kodumaa metsades juba tuntud, on siin mitmed puud, mida waba looduses mitte wõimalik ei ole tähele panna. Suuremale osale puudele on peale harilikku ladinakeelse nime ka eestikeelsed peale pandud, teistele ei ole seda weel jõutud teha; eestikeelsed nimed wõimaldavad waatlejale wõrdlemise jne. metsapuudega. Väljamaa puudest wõiks nimetada: p ö ö k p u u (Fagus silvatica L.) (instituudi ees tiigi kaldal), mis Vääne-Euroopas metsadena eijneb. Talweks ei lange kõik lehed mitte maha, nagu meie tammelgi, ja siis on hele-rohelised pöökpuu metsad pruunikas-punased. Edasi kasvab tiigi kaldal kõrge p ü r a = m i i d = t a m m (Quercus robur var. fastigiata Spach.). Seal on ka ilusad Siberi

kuused, pihtad (*Abies sibirica* Ledb.) ja wäike robiinia (ebaakaatšia — *Robinia pseudoacacia*). Tiigi taga aia ääres on hõbehaamad (*Populus alba* L.), mida Tartu ümbruses aedades tihti näha. Mitmesugused kastanid, mahtrad, sirelid, lodjapuud, kuskapuud jne. on siin läheduses näha. Just instituudi ees on suur okaspaju (*Hippophaë rhamnoides* L.), mis mõnede seletuste järele kasvawat ka meil Sõrwe poolsaarel.

Väänepoolses aiaosas on tähelepanemiseväärt muu seas Amuuri korgipuu (*Phellodendron amurense* Rupr.), mille õhukest korgikorda waewalt võib korgiks tarwitada. Wäike ilukuusk (*Picea purgens* Engelm.), suurem elupuu (*Thuja*) kiitkestamad waatlejad. Kasukoorega ja toominga lehtedega Maacki toompuu (*Prunus Maacki* Rupr.) on pärit Aasiast, laukapuud (*Prunus spinosa* L.) võib meilgi Narwa lähedal paelaldal ja Saaremaal leida.

Mandschuria pähklapuu (*Juglans mandsch.*), Siberi lärjepuu (*Larix sibirica* L.), paradüüsi õunapuu (*Pirus baccata* L.), Ameerika mänd (*Pinus Strobus* L.) wiiteliste okaste kimpudega, mürgine sajakoorne puu (*Eucalyptus europæa* L.), hall pähklapuu, — kõik need on enam-wähem mõõrad meie waatlejale. Isegi kinnapuu (*Ulmus effusa* Willd.) on mõnel nägemata.

Iseäranis huvitaw on juwel lõunapoolne aia äär, kuhu koondatud taimed külmast majast. Suurem jagu taimi on igihaljad ja nad kuuluvad enamasti Wahe-mere äärsesse taimestikku. Idapoolsel (teest) aia ääres näeme kirsloorberi (*Prunus laurocerasus* L.), mille lehtedes sisaldub amügdaalin, mis muutub sinihappeks (kange kühwt), lehti võib aga kartmatast närida, sest seal on kühwtist ainet wähe. Selle lähedal on Uue-Meremaa lina (*Phormium tenax* Forst.), millel wäga tugew kiud; neist valmistata-

tasje tugewaid kõiji. Jugapuu (*Taxus baccata* L.) kasvab siin potis, kuid Saaremaal tuleb teda ka metsades ühikutes kohades ette. Ta on kadumas (relikt-taim!), mispärast teda tuleb hoida. Vähe eemal on mammoti-puu (*Sequoia gigantea* Lindl.), kasvades Põhja-Ameerikas kõige suuremaks puuks maailmas; tema tüvil võivad tantfida 40 paari, kuna puudõnsusest hobune tõllaga võib läbi sõita. Selle all on huvitav okaspuu *Ginkgo biloba* laiade kahehõlmaсте lehtedega. See on Jaapanis samuti relikt-taim, nagu meil jugapuu, kuid jaapanlased hoiavad teda alal, istutades surnuhaudade ja kirikute ümber. Teiste vähemate taimede lõpus on jassaparil (*Smilax*), mille juurt tarvitatakse arstiteaduses.

Vastu värawaid on üks wärnitsapuu (*Rhus*) perekonnast kõrgem puu. Väänepoole edasi on kõrgitamm (*Quercus suber* L.), mille koorest valmistatakse pudeli kõrgid; umbes 8—10 aastaga kasvab puule jälle uus koor peale. Teiste taimede hulgas on purjuspuu (*Eriobotrya japonica* Lindl.), mille wiljast jaapanlased liikõrti valmistavad. Põris jasmiinid, mitmed mürdid, Florida kornpuu (*Cornus florida*), mille puu kõwadus tuntud, lehtu taim *Ephedra* seisawad siin. Kõwa ja raske pukspuu (*Buxus*), mis siin wäikese puuna, on tuntud mööblivalmistajatele.

Lõpus on paar taimet, mille lehtede järelle võib juba otsustada, et nad ei ole pärit meie kliimast. Eukalüptusel (*Eucalyptus globulus* L.) on lehe serwad ülespoole, osjataolisel kasuariinal (*Casuarina*) ei olegi kõhe tähelepandawaid lehti, näidates sellega, et nad kasvawad palawail päikesepaistel maal. Ja mõlemad kuuluvad Austraalia taimestikku, mis ei anna warju. Eukalüptus kasvab kodumaal 150—180 meetrit kõrgeks, olles seega kõige kõrgemate puude

hulgas. Puu juur läheb sügavale maa sisse, imedes välja sealt niiskust. Sellepärast istutatakse neid puid ka soodele (Poo jõe ääres Itaalias jne.). Et niisugustes suurtes soodes palju sääski, millest mõni liik malaariat sünnitab, siis toob eukalüptus veel sellega kaasa, et hävitab sääski, sest viimased ei jalli eukalüptuse õli lõhna. Kasuariinat, ka raudpuu nimetatud, tarvitatakse tihti treitud asjade valmistamiseks.

Kasvuhoonete poole minnes on tee ääres mõlemil pool loorberid, nende all mais, riitsinus (*Ricinus communis* L.) suurte lehtedega põõsasmalts (*Kochia*) puutaolise võraga, maarja-ohakad (*Silybum*) kirju lehtedega, tulbid, lobeelad, neitsiärtised, Jaapani sajakoorised puud (*Evonimus japonica*) jne.

Kuuldesaali ees seisavad paar tsüpressi (*Cypressus sempervirens* L.), mis oma püramiidse võraga silma paistavad; seal samas on ka mõni oleander (*Nerium oleander* L.), õitsedes toredate punaste õitega. Kahel pool uft on ka üks pikemat Austraalia eugeeniat.

Läbi minnes külmhoonest, võime tähele panna viinapuid, mis lae all laotuvad; teras-süüsed kobarad võimaldavad ettekujutuse viinamägede viljarikkusest. Kuuldesaalipoolse seinale lähedal on kõrgemal postil Austraalia sõnajalg-puu *Alsophila*, mille lehed siilina kuulmest ilmuvad. Põrandal on kuningas sõnajalg (*Osmunda regalis* L.), mille eospejad koondunud iseäralisse osasse („sõnajala õis“). Tõugu seinas paistab juur, üle 100 aasta vana araukaaria (*Araucaria excelsa* R. Br.) Norfolgi saartelt, mis tahab õhku tõsta kasvuhoonest. Seinal väänleb eesei õht luuderohi (*Hedera helix* L.), mis vähesel mõdul Saaremaal Sõrves ja Mustjalas kuuski mööda üles ronib.

Wähemad taimed on koondatud jaoskonnadesse. Instituudi lähedal tiigi kaldal on

mere jaostond. Kõik mereranna taimed ei taha siin kasvada, sest puudub soolakas, liivakas jne. maapind, kuid siiski näeme siin merikapust (Crambe maritima L.), mis Waike saartel ja Vääne Saaremaal tihti katab mereranna karid. Meripeet (Beta maritima L.), suhtru peedi esiisa, kasvab ka siin. Stnerõigas (Isatis tinctoria L.), mäda-rõigas (Cochlearia armoracia L.) j. t., mis leida mere lähedusest, terwitavad siit wogat-lejat.

Wastu merijaoostonda on Jaapani ja Hiina jaostond, kus ühiskud nende maade taimestiku esitajad. Nimetada võib Rodgersia tabularis Kom. huvitawate ümmarguste lehtedega. Siin ja ka tiigi ääres on Saha-liini tatra (Polygonum sachalinense F. Schm.) tihnik, sest see taim kasvab kiiresti, ajades kõrwaljuuri oma ümbrusesse laiali.

Järgnem Siberi osakond on wähem huvitaw, sest see on weel lõpulistult korraldamata. Kuid nimetama peab siin jaostonnas kasvawaid puid: Dauria roosipuu (Rhododendron dahuricum L.) õitseb siin wäga kewade ilusate roosa õitega; kaskel on suur poospuu (Sorbus scandica L.), mida Saaremaal tihti majade ümber, näha. Karja kiriku juures aga on terve pikkallee, kus mõni puu üle poole meetri läbi mõõda. Siin on ka walge mooruspuu (Morus alba L. var. tatarica), mille lehed siidiussidele toiduks.

Ümmarguses nõos, kus oli kaktuste maja, on mitu jaostonda. Kaskel on Alpi jaostond, millele on püütud anda wälimus, nagu on Alpides: kivi ja kalju üksteise küljes. Enamasti kõik taimed on siin madalad, tihti kaetud karwadega, kodarikas lehtedega, wõi on paksulehised. Nimetada võib edelweisssi (Leontopodium), kahwatu õitega kassikäpataoline taim, mida iga Alpides käija omale mälestuseks kaasa wõtab. Wäga kewadel õitsew Alpi lumikelluke (Soldanella alpina L.), Alpi kookannus (Linaria

alpina Mill.) leiduvad siin. Samasugune Alpi flora on ka lõunapoolsel nõo weerul. Siin paistab veel paremini Alpi „matitede“ iseloom silma.

Lõunapoolsel weerul, faktuste maja ees on steppide taimestik. Siin kasvavad mõned kõrrelised (Gramineae), laugud (Allium), tulbid ja teised mugul- ning sibultaimed. Mägimänd (Pinus montana Mill.) ajab siin oma tüve tõusvalt maapinnalt üles, väike mandlipuu (Amygdalus nana L.) õitseb vara kevadel lilladitega. Kuitviku taimede all on bioloogilised rühmad, niisama ka läänepoolsel nõlval. Siin on koondatud metsades ja aasadel nähtud taimi eluamalduste järele. Kõrgemal weergudel kasvavad mitmesugused männid, kuused, seedrid, elupuud, jugapuu jne. Nende all laiuvad sõnajalad ilusate lehterina laiunud lehtedega.

Bioloogiline jaoskond on huvitavam üleval maal. Siin on putuktolmujad, tuultolmujad, päema- ja bölibliktolmujad jne. taimed.

Wähe alamal on püütud koondada Cesti paekalda, soo, mõhna jne. taimed, mis aga veel ei ole jõudnud juurduda ja kasvada. Tiigi ääres võib näha mõnda metsikut taimet, nagu õrn lemmalts (Impatiens noli tangere L.), suure kollase õiega, mille kõdra taoline wili puudutades wilja paiskab; tufesaba (Lythrum salicaria L.), mõned putked (Umbelliferae) on siin, kuna mäe weergudel on igal pool väikeõiene lemmalts (J. parviflora D. C.), mis toodud siia mööda läinud aastasaja esimesel poolel Siberist, aga nüüd igal pool Tartus ja selle ümbruses umbrohuna esineb.

Kaswuhoonete ees on veel süstemaatika jaoskond, kus korraldatud sugukondade järele taimed. See jaoskond on peaaesjalikult üliõpilastele ja õpetajatele uurimiseks ja ka katsete tegemiseks (katjed teelehaga).

Selle jaostonna vastu on Kaukasuse jaostond, kuhu koondatud täh. maakoha taimed.

Nimetada mõiks siin n. n. - Moosese „põlevat pöösaft“ (Dictamnus fraxinella Pers.), mis enesest eralvab eetritaalist ollust; kui väga soojal ja vaiksel õhtul taime kohta panna tiku tuli, plahvatab eeter põlema, kuid taimel ei ole sest nähtavasti mingit wigu. Mõned neiuärtsed (Pyrethrum) on selle poolest tähelepandavad, et neist valmistatakse n. n. Dalmaatsia pulbrit igasuguste putukate vastu.

Botaanika aiast tähelepanelikult läbi käia pakub palju huvitavat. Kõige üles lugemine ei too kuigi suurt kasu; palju rohkem annavad seletused, mida antakse teatud päemadel (järele waadata aia jisse mineku juures). G. B.